

6

SPECIMEN
OBSERVATIONVM PHILOGICARVM
AD CARMEN DAVIDIS
TRIGESIMVM SEXTVM

QVOD
AVTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS

D. XVIII. IAN. C1816.

ERVDITORVM EXAMINI SVBICIET

M. CAROLVS FRIDERICVS BAHRDT

AD AED. DIV. PETR. CATECH.

RESPONDENTE

CAROLO GÖTTLIEB GLOECKNERO

ARNSFELDENSIS MISNICO.

LIPSIÆ

EX OFFICINA BREITKOPFIA.

V I R O
SVMME VENERABILI
CLARISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
CHRISTIANO GOTTLIEB
GLOECKNERO

ANNEBERGENSIVM PASTORI PRIMARIO
SCHOLARVM INSPECTORI EIVSDEMQUE DIOECESEOS
SVPERINTENDENTI

LONGE CELEBERRIMO

PARENTI SVMMA PIETATE COLENDO

HOC
PIETATIS, AMORIS,
REVERENTIAE
DOCUMENTVM
HANC
GRATI DEVOTIQVE ANIMI
SIGNIFICATIONEM
OFFERT

FILIVS DEDITISSIMVS
CAROLVS GOTTLIEB GLOECKNER.

OBSERVATIONES PHILOLOGICAE
AD CARMEN DAVIDIS
TRIGESIMUM SEXTUM.

§. I.

Ex quo tempore mihi contigit reuelationum diuinarum adyta meis oculis lustrare atque imprimis ex ipsis fontibus infinitae sapientiae thesauros petere; mihi visus sum aliarum disciplinarum gustum omnem amittere et fere rapi ad assiduam codicis vtriusque Testamenti lectionem, cui etiam hos duos annos, sepositis omnibus negotiis, quae me ante detinuerant, ita me dedidi, vt consilium adeo coeperim his laboribus omnem meam vitam consecrandi, si id fortunarum mearum moderatori optimo maximo ita placuerit. Possum enim vsu iam proprio id confirmare, quod antea virorum doctissimorum autoritate ductus credideram, ineffabilem propemodum esse vim, acumen, gravitatem, suauitatem, dicendi copiam, atque potissimum in erigendo, instituendo, recreandoque animo virtutem

tem scriptorum sacrorum et maxime poetarum. Quam grauitatem in Iesaiæ, dicendi copiam in Ieremiae, inque reficiendo consolandoque animo virtutem in Dauidis scriptis ipse expertus sum. Animum vero meum maxime mouit elegantia suauitasque Dauidis adeo, vt saepe miratus sim tot bonorum virorum simplicitatem, qui in laudandis huius regis carminibus verba inania perdiderunt, cum simul animaduertirem, neminem posse satis certum esse de hac sententia, nisi qui philologiae humaniorumque litterarum velut armatura munitus, interpretum audaciam, Homilistarum barbariem, mysticorumque peruersitatem superare valeat. Facile enim omnes emunctioris naris interpretes intelligent, in explicandis libris diuinis et potissimum his carminibus non sufficere Lexicographorum nostrorum eruditionem, neque philosophiam, neque ingenium luxurians, nec denique theologiae compendiariae notitiam: sed vnica et optima interpretationis praesidia quaerenda esse primum in *usus scriptoris* quem explicare velis obseruatione, ingeniique linguae in qua scripsit diligenti indagatione: deinde in linguarum analogiae accurata notitia: denique in versionum veterum cauta diiudicatione. Quamuis autem tantos adeo spiritus mihi nunquam sumsi, vt putarem, me his praesidiis satis munitum atque instructum esse; hoc tamen sine fuco fateor, me in iis comparandis maximam operam impendisse, quoad per diuinæ gratiae, quam indies imploraui, adfidentiam fieri potuit. Perlegi enim primum ipse codicem, atque non solum usum scriptorum obseruare, linguae ingenium perspicere, moremque loquendi ebraeorum cum more loquendi latinorum conferre studui, sed etiam propriis indicibus obseruata mandaui: deinde lingua-

rum

rum reliquarum orientis, inprimis arabicae cum ebraea similitudinem animaduertens, vocabula Ebraeae cum vocabulis arabicis comparavi, quod ad cuiusvis verbi *originem* perspiciendam multum facit: denique Versiones veteres, maxime graecas, interpretum Alexandrinorum, Aquilae, Symmachi, Theodotionis, Hierichuntinam, et Nicopolitanam, quoad earum in praestantissimo Montefalconii Operé extant fragmenta, semper ante oculos habui, atque pro virium mearum modulo diiudicare, indeque orationem N. T. illustrare conatus sum. Atque hac mea qualicumque opera in multis litterarum theologiarum studiosis linguarum orientis amorem propemodum languentem excitare contendi: idque in quibusdam consilium me obtinuisse iam intellexi. Quare cum cupiditate flagrem in hoc studio ulterius proficiendi, non possum negare me eruditorum, de methodo, quam in tractandis explicandisque virorum diuinorum scriptis secutus sum, iudicii, mirifice confirmatum iri. Atque hoc unum est quod me mouit, vt hunc libellum ederem, in quo speciminis loco carmen Davidis trigesimum sextum interpretari suscepi. Excitatus enim a multis, vt *observationes meas philologicas ad carmina Davidis omnia*, quas hactenus in scholis priuatis tradidi, typis exprimi curarem: quale opus difficulter aggrededer, nisi antea eorum virorum autoritate munitus fuerim, quibus iudicium in his rebus competit: constitui non solum hoc ipso libello, sed etiam quibusdam aliis proxime edendis, iis viris copiam facere, de his meis laboribus iudicium ferendi eiusmodi, quod et mihi et aliis cautionis loco esse possit. Rogo autem omnes, qui forte iudicis prouinciam suscipient, vt bono animo mecum agant certoque confidant, me amicas repreh-

hensiones summa cum modestia reuerentiaque excepturum, contra vero maliuolorum criminationibus censorumque iniquorum dictionibus minime terga daturum esse.

§. II.

Soleo autem in tractandis libris diuinis ita versari, vt primum argumentum et scopum textus, quam fieri potest, breuissime exponam, Versionem deinde latinam suppeditem i. e. eam, quae quamuis non elegantissima tamen ab ea barbarie remota sit, quam apud plerosque interpretes deprehendi, et quam in Commentario Venemae reprehendit Magnif. ERNESTIVS; *) denique ipsam verborum explicationem addam, quae fit ex ipsius linguae rationibus, ex aliarum linguarum analogia, et e Versionum veterum comparatione, remotis interim commentariis omnibus, excepto Grotio, qui mihi semper mirifice placuit, quamuis non negem, eum in quibusdam religionis nostrae capitibus non leuiter peccare. Deprehendimus enim in eius annotatis, potissimum iis quae ad vetus Testamentum scripsit, dictionis grauitatem et elegantiam, linguae ebraeae non contemnendam notitiam, et documenta critices passim nimis audacis, passim tamen admirabilis. Hoc itaque, non duce, sed comite (dux enim mihi Deus est, quem indes precor, velit me gratia sua munire et inprimis cauere, ne vana gloriola ductus aut nouitatis studio captus, sentiam aliquid vel scribam, quod indignum esset Euangelio Filii sui) aggressus sum librorum sacrorum explicationem, cuius hic et sequentes libelli, quos proxime eruditorum examini subiiciam specimen exhibento. Suscepi hoc consilio interpretationem Psalmi trigesimi sexti, qui mihi inter alia

*) Vide eius summi viri Theologische Bibliothek.

alia Davidis carmina tum propter dictionis elegantiam, tum propter argumenti grauitatem maxime placuit. Carpit in eo carmine Dauides Profanos, qui, vt hodie regiones Christianorum implent, ita iam inter Iudaeos, praesertim his et Salomonis temporibus, ecclesiam Messiae peruersis principiis moribusque sceleratissimis deformabant. Eiusmodi homines, qui, negata prouidentia diuina, doctrinas religionis Messiae capitales ipsumque adeo Messiam respuebant, a Salomone saepissime vocabulo כִּזְבִּי insigniuntur, quo tamen iam Dauides Ps. XIV, 1. vtitur eodem sensu. Ratio autem tractandi haec est, vt primum indolem eorum hominum describat, commatibus quinque prioribus. Deinde virtutes Dei omni eorum inuidia maiores esse ostendit v. 6. 7. 8. 9. 10. Denique ab eorum audacia iniuriisque immunis feruari cupit, ipsos autem exitio dari sempiterno. v. 11. 12. 13.

§. III.

Carmen hoc elegantissimum latinis verbis ita exprimerem: „Carmen Davidis amici Iouae, tradendum Magistro Mufices. Profanus odio religionis virtutisque inducitur in eam sententiam, vt statuatur, Deum negligere cultum, quem mortales ipsi praestare conantur. Rationibus enim suis male confuli putat, dum videret vitia, et hac de re ea fugienda esse existimaret. Vtitur autem sermone scelerato et dolofo: et recte facta procul absunt ab eo. Consilia pectore versatur usque vana et peruersa. Sequitur instituta impia, ad quaeuis flagitia pronus. At summus o Ioua! quo mortales prosequi soles amor, tuaque constantia tanta est, ut neque cogitando eam adsequi, neque audendo impugnare deformareque queat. Iustitia tua stat immota: atque decreta tua sunt inexplicabilia. Bruta
non

non minus quam homines conseruat Ioua et tuetur. Inprimis vero summus tuus amor o Deus! quantus quantus est, et quam omni pretio maior! vt adeo mortales tuo sub imperio vitam tranquillam et iucundam agere queant. Nam tu Ioua! eos cumulas beneficiis praestantissimis et bonis voluptatem summam adferentibus. Penes te est fons felicitatis verae et constantissimae. Per te reddimur sapientes, inuicti, beati. Velis ergo indefinente amore et beniuolentia complecti eos, qui te vere amant et colunt: neque permittas, vt superbia eorum me opprimat aut impiorum potentia mihi noceat. Contra fac, vt intereant scelerati homines. Impellantur ita, vt ruant in perniciem. „Iam huius versionis vindicationem suscipiamus.

§. IV.

Et videamus primum de inscriptione: למנצח לעבר יהודה לדור. Operae pretium non est monere, subaudiendum esse מומר quod adeo suppletur in versione Alex. per ψαλμὸς, (certe secundum quorundam lectionem,) non hoc solum loco sed et in multis aliis, vbi deest מומר. Vocabulum autem מנצח notat eum, qui curat, vt aliquid accurate et diligenter fiat: et cum de musica sermo est, praefectum, magistrum, χοροῦ διδάσκαλον. Nempe מנצח vt patet e lingua arabica significauit olim vt ar. *مُنَاح* sincerum, purum, putum esse, deinde vincere in foro, nam qui vincit, eius causa debet esse pura i. e. iusta: porro vniuersae vincere. In Piel vt in C. IV. verbi *مُنَاح* est facere vt quis vincat vel vniuersim facere vt quid serio recteque fiat, monere, vnde *مُنَاح* monitor. Ex his cognoscitur causa, cur interpretes graeci tam varie hunc titulum reddant, vt Pf. XXXVIII, 1. XL, 1. Aquila: τῷ νικοποιῶ. Vbi νικοποιός, quo vocabulo constanter

stanter utitur Aquila, nihil aliud est quam *διδάσκαλος*, posito nomine generis pro nomine formae: ut adeo crederem, solum Aquilam in eo codice, ex quo versionem suam confecit, veram lectionem aut habuisse aut restituisse. Nam reliqui nescio an non legerint *קצף*. Symm. *ἐπινίκιος* sc. *ὠδή* oda (ut Drusus vult) quae canitur ob partam victoriam. Apud Basilium Hom. in Pf. XLV. *ἐπινίκιον* legitur, quod proprie palmam, proemium victoriae denotat et aliquando ipsam victoriam, s. ipsam pugnam, ut Ef. LXIII, 3. *קצף* Sym. per *ἐπινίκιον* reddit et paulo ante cum reliquis Verf. gr. per *ἐξίς*. Crederem tamen *ἐπινίκιος* et *ἐπινίκιον* dici etiam posse de quocunque carmine, quo Deus celebratur, quo sensu mihi legi videtur, in oratione quam scripsit Gregorius Nyssenus de occurfu Domini: *ἡμεῖς δὲ τῷ Φιλιθρόπῳ θεῷ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄσωμεν*. Alex. *εἰς τὸ τέλος*. Theod. *εἰς τὸ νίκος*. Puto autem Theodotionem, ut solet, etiam hic secutum esse *τοὺς ὁ*, nam *τέλος* h. l. est *νίκος*: victoria enim est finis litium. Caeterum *קצף* putarem dici pro *קצף ירי על* certe profaicus ita dixisset. Reddo: *tradendum Magistro musices*. De Magistris Musices cf. inprimis i Chron. XXV. Destinaue, rat itaque Dauides eiusmodi carmen ad usum publicum, ut caneretur in concione populi, celebrandi Dei causa, concinentibus instrumentis musicis. — De voce *ירי* notandum est, ὅς notare auctorem, unde fit, ut in versionibus graecis mox *τῷ Δαβὶδ*, mox *τῷ Δαβὶδ* reperiat, ut h. l. Sic ὅς reperitur i Sam. II, 8. *קצף ירי יווא* *Ioua fundauit terram*. Et puto, particulam ὅς habere in inscriptionibus eandem vim, quam habet *κατὰ* in titulis Euangeliorum: adeo ut non videam, quo spiritu afflati quidam statuunt, ὅς exprimere inspirationem diuinam. Restat autem ut de vocabulo *עבר* quaedam dicamus.

Videtur esse nomen dignitatis, quod contra Geierum moneo, quem vide ad Pf. XVIII, 1. Nam עֶבֶר יְהוָה est proprie is, quo Deus utitur familiariter, quo utitur in exequendis consiliis: ita Apostoli θεοὶ δεοὶ dicuntur: quo sensu Moses singulariter dicitur, seruus Dei Num. XII, 7. et Christus apud prophetas passim. Certe etiam radix עֶבֶר in respectu ad Deum nusquam notat seruire sed colere; quod etiam docet arab. عَابَدَ adoravit c. V. pius, Dei cultui addictus et deuotus fuit: vnde عَبَدَ adorator, cultor Dei. Alexandr. h. l. habent παῖς, quod et in N. T. hoc sensu retinetur Act. IV, 25. Luc. I, 69. -- *Ministri* vero regii dicuntur amici regis, vnde עֶבֶר יְהוָה reddo amici Iouae. De vocabulo יְהוָה vide egregiam dissertationem Sixtini Amamae in eiusdem Antibarbaro biblico p. 297. seqq. vbi etiam quaedam reperies, quae longe copiosius demonstrauit Magnif. CRVSIVS in Programmatibus de nominis יְהוָה vera notione, et in Theologia eiusdem prophetica.

§. V.

Proponit itaque Dauides in parte prima carminis, rationes hominum profanorum, ita, vt primum eorum quasi Systema eiusdemque principia et fontes exhibeat, deinde eorundem mores describat. Prima Deismi hypothesis, et quae reliquarum in se continet rationem, ea est, vt statuunt aut sibi saltem persuadere studeant: Deum negligere cultum creaturarum intelligentium. Quomodo enim, inquit, posset natura infinita et beatissima moueri actionibus naturarum finitarum? Atque hanc sententiam profani omnes arripiunt, non ita, ac si argumentorum vi in eam inducerentur, sed quia molestum ipsis est Euangelio Christi obtemperare. Haec Dauides ita fere proponit: נַא־פִשַׁע לְרִשָׁע בְּקִרְבִּי לִבִּי אֵין־פֶּחֶר אֱלֹהִים לִנְגַד עֵינָיו: quae

quae ad verbum ita sonant: *Dicitur, quod apostasia suggerit improbo: in corde meo est: Nullius esse timorem Dei in oculis eius.* Sic fere Ionathan. Syrus: *Contemplatur improbus flagitium in corde suo, quia non est timor Dei ante oculos eius.* Cur in corde suo? facile vides, eum vt Alex. legisse לבב. Sed cur *contemplatur?* non video, nisi diceres, eum tantum sensum exprimere voluisse. Alex. φησὶν ὁ παραινόμενος τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ, ὅτι ἐστὶ φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ: legerunt fere easdem litteras, sed alia puncta substituerunt, nam sine dubio vsi sunt codice non punctato, quod innumera exempla docent. Forte legerunt: לבב פשע הרע בקרב לבב. Intellego eos sic: *Dicit improbus* (τῶν ebraice pro ἐν τῷ vel ἐς τὸ: nam ל' ante infinitiuos Vers. gr. communissime ita exprimunt) *ad peccandum* i. e. vt possit tranquillo animo peccare, *nihili esse* (nam τὸ ὄντι cum saepius reddant eo τὸ ἵνα videtur Alexandrinis significare nihil) *timorem Dei, coram eo* i. e. Deo. Magis recedit ab hac interpretatione Symmachus: φησὶν περὶ ἀσυνθεσίας τοῦ ἀσεβοῦς ἐνδοθεν ἢ καρδίας μου, ὅτι πρόκειται φόβος Θεοῦ ἀντικρως τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ: forte legit פשע לבב vel פשע לב: caeterum confirmat lectionem vulgarem: et eleganter reddit το ἵνα per' οὐ πρόκειται. Sensus: *De peruerfitate improbi sic statuo, eum non curare cultum Deo debitum.*

§. VI.

Sed videamus de verbis ebraicis paulo diligentius. פשע. Quamquam Versiones veteres tribuant huic vocabulo notionem simplicem *dicendi*, tamen mihi videtur proprie esse *susurrare, summissè loqui*: quam vim habet in lingua arabica فسى; *mustitavit, genuit*, et פשע⁵⁰⁵ *vox debilis et occulta, s. submissa.* Unde τὸ ירהב פשע proprie esset id, quod vatibus a Deo patefactum

ctum est, quatenus id, ex opinione hominum, ita fit, ut Deus quasi cum iis summissim fabuletur et susurret. Nam certe Barbari opinionem de Deastris suis alebant hanc, vt putarent, Deos cum eo, cui aliquid patefacerent, loqui voce leni^{*)}. Iam נאם proprie est *loqui voce leni*, deinde *inspirare*. Vidit haec iam Vitringa et post eum Boisius. Itaque נאם פשע, esset id, quod improbitas quasi inspirat et suggerit. Sed פשע h. l. potest et debet accipi de apostasia, defectione, qui est eius significatus proprius. Nam פשע est nolle teneri legibus, אֲדַרְשֵׁוּ: qui vsus apud Ieremiam inprimis frequens. — Describit itaque Dauides ingenium hominis profani ad desertionem Dei proclive, ostenditque nolle eum teneri legibus religionis, eamque libidinem ipsi quasi hoc inspirare, ut statuat; Deum nolle coli ab hominibus. Nam verba בקרב לי Schultensius putat dici pro לי בקרב לב לי, quod mihi vehementer arridet. Est autem ebraeis לב בקרב i. q. בלב et בלבי i. q. *in me* sc. est, id est: *sic statuo, ita ratum fixumque habeo*. Alias Dauides hoc exprimit per אמרתי ut: Pf. XXXIX, 2. — Iam addit id, quod statuat: אמן רגלי. Puto אמן pertinere proxime ad לנגר עיני: atque esse substantivum verbi אמן, quod significat, *molestiam, vanitatem*. More itaque ebraeorum אמן לנגר עיני reddi debet *nihili aestimo, negligo, videtur mihi nullius momenti esse*: quod moneo contra eos, qui אמן רגלי pro particula simpliciter negante habent, quae de causa male a quibusdam intelliguntur loca eiusmodi, in quibus e. g. phrasis reperitur אמן אליהם quod inepte reddunt *non est Deus*. Cf. Pf. xiv, 1. Reddendum ad verbum: *nihil, vanitas est Deus*: hoc est: id omne, quod de Deo statuunt, nempe eum interesse rebus humanis, eum velle coli

a mor-

*) Vid. Job. IV, 12. 17.

a mortalibus, id vanum et ineptum est. Certeque haec est Naturalistarum sententia, quae et hic loci obtinet, et quae expressius apud Malachiam III, 14. ita proponitur: אמרתם שיה עבד אלהים וגו'. Statuunt igitur profani vanum esse & nihili a Deo haberi פחד אלהים cultum quem mortales ipsi praestant. Certe פחד in uniuersum notat timorem, et de Deo valet *modestiam, reuerentiam*; denique ipsum *cultum Dei*. Profecto nunquam de timore seruili dicitur, non magis quam Φόβος καὶ τρέμος in N. T. vide Amamae Antib. p. 446. — Coeterum suffixum וי in עיבוי pertinere ad אלהים docet nexus orationis. Itaque videtur, Dauides in hoc commate diligentissime depingere Deistas. Dicit eos homines per se esse improbos, (utitur enim vocabulo רשע loco נבל quoniam exhibet eos magis eatenus quatenus sunt רשעים quam quatenus sunt נבלים) et propterea sibi sponte persuadere, Deum ipsum negligere mores mortalium. Ostendit itaque eos non argumentorum vi, non rationis usu, neque adeo praëiudiciis duci, sed sola animi malitia. Intelligere homunciones, religionem Messiae non posse desereri ab eo, qui simul persuasus sit de eo, velle Deum coli a mortalibus: nullum enim cultum esse Deo dignum quam qui docetur in Euangelio. Hanc itaque perversam animi virtutem sanctitatemque fugientis indolem, eos adigere et impellere, vt credant, quamvis inuita etiam ratione, Iovam esse eum, qui non delectetur pietate, qui negligat recte facta, qui mortales non dignos censeat, quos regat, amet, puniat.

§. VII.

Subiicit huius rei rationem conuinate secundo: ביהחליק אלו ביענין למצא עינו לשונא. Mirum est, quomodo interpretes haec verba torquere conati sunt. Certe maxima obscuritas latet

latet in verbis: כי החליק אליו בעיניו quae plerique interpretes ita reddunt: *quia blanditur sibi in oculis suis.* Quae sententia vt pugnat cum legibus linguae, ita defensores suos impedit, quo minus possint se expedire in explicatione לשנא טו, e difficultatibus quas oriri animaduertunt per substitutionem vocabuli omitti. Volunt enim communissime, subintelligi, *virtutem* seu ut Chald. vult, *doctrinam.* Quae ellypsis in hoc loco mihi nimis dura esse videtur. Sed videamus an via expeditior proest. Notum est חלק habere notionem *dividendi, blandiendi, lubricandi.* Et putarem genealogiam radices esse hanc: vt notio dividendi sit prima et originalis, quae nos ducat ad linguam *divisam*, vnde bilingues, inde ad verba *lubrica* et periculosa, et denique ad fermonem *blandum*, ex quibus notio *blanditici* et *lubricitatis* nascitur. Docet autem hoc arabica lingua, cuius radix خلق notat *aequabilem reddidit*, mensuravit rem antequam *secares, commensus est*: habes notionem *dividendi.* Porro: *leni oratione usus est*: habes *blandiendi!* Denique: *leuem esse — pulchra facie esse* (poetae autem dicunt vultum *lubricum* adspici, vultum *pulcerimum.*) C. II. *oblinere*: en notionem *lubricitatis.* Iam adde hoc, ebraeis *lubrica* dici pro periculosus vt: Pf. XXXV, 6. & intelliges, verba כי החליק אליו בעיניו ad verbum sic reddi debere: *Nam lubricat ad eum in oculis eius*; eorumque sensum esse hunc: *Nam ipsi periculosum esse videtur.* Ebraei enim בעיני in oculis dicunt plerumque duplici sensu. Ubi nimirum de *agere* fermo est, ibi idem est ac *coram* Prou. 1, 17. vbi autem de *esse*, ibi idem est ac *aestimari, haberi, videri.* Iob. 18, 3. Deut. 12, 8. Prou. 28, 11. Itaque בעיני optime redditur, *videtur ipsi.* Et טו אליו possit hoc loco abesse.

negligere mores et cultum naturarum intelligentium: ergo hoc versu docet, quae sit hujus sententiae fons et origo; cur nolint credere, Deum velle coli ab hominibus: scilicet periculosum et lubricum ipsis videri peccatum agnoscere illudque adeo fugiendum esse existimare. Etenim si concederent, Deum velle coli ab hominibus, simul concedere cogentur moralitatem actionum. Immotum enim est argumentum hoc: Si verum est, Deum postulare a naturis intelligentibus cultum, virtutisque studium, efficitur, actiones Deo indignas, esse scelera poenis afficienda. Abhorret autem profanus ab hac argumentatione, quia suae ipsi est, indulgere libidinibus; contra molestum, iis vim inferre easque coercere. Haec itaque huius textus explicatio, quamvis inter recentiores interpretes neminem videam, qui eam amplectatur, tamen Veteribus iam placuit. Syrus locum sic reddit: *Quia exosum est in oculis eius, relinquere peccata sua & odisse illa.* Alex. ὅτι ἐδώκεν ἐνώπιον αὐτοῦ, τοῦ εὐρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, καὶ μισῆσαι. Vides verba magis ebraica esse quam graeca. Intelligo ea sic: *Fucum ipse sibi facit, in videndo malo* (του ut supra dixi dum respondet ebr. ἢ explicandum mox per εἰς τὸ mox per ἐν τῷ) *et detestando; i. e. Se ipsum quasi decipere conatur in videndo malo, propterea quod sedulo cauet, ne illud videat, et hac de re fugiendum esse intelligat.* Symmachus non minus eleganter: ὅτι ἐξολισθάνειν τὰ περὶ αὐτοῦ δοκεῖ, τοῦ εὐρεῖν αὐτὴν τὴν ἀδικίαν αὐτοῦ, εἰς τὸ μισῆσαι αὐτήν. Non aliter legit quam nos. Nam ἐξολισθάνω ut ἐξολισθῶ est *prolabor*. Iam in *via lubrica*, lapsus est facillimus cf. Pf. xxxv, 6. Itaque קלחה Symmacho est: *esse in via lubrica vel adeo labi*. Unde etiam Prou. II, 16. קלחה reddidit ἐλισθῆτος. Praeterea bene expressit τὸ ויגב per δοκεῖν, et ad ולין subaudiuit

uit אשר, vnde sensus oritur hic: *Omnia quae circa eum sunt* (veluti munimenta, praesidia, valla, i. e. totum eius systema, abfurdaeque hypotheses quibus illud superstructum est) fere in lubrico esse et adeo *prolabi videntur*, in *videndo peccato ad illud odisse* i. e. dum videre vellet et agnoscere peccatum adeoque illud fugiendum esse existimare. Vides, confirmare Versiones integritatem textus et sententiae meae veritatem.

§. IX.

Audiuistis ergo Profani! Davidis de vestro systemate sententiam. Audiuistis ex quam impuro fonte prorumpant foetentes aquae; quibus vos aliosque Evangelii vinculis teneri nolentes, potare et quasi inebriare consueuistis. Videte etiam mores vestros, quomodo eos depingat diuinus Poeta: דברי-מיר: *Primum quidem און proprie est inutile, vanum*, unde arab. *أف* med. *ف*, *lassus, defatigatus fuit, et ^{أف} molestia*. Quare Aquila amat reddere per *ἀνωφελές*. Accipit deinde notionem moralem, vt sit *scelus, impietas*. Vnde Symmachus *ἀσέβεια* et Hof. IV, 15. *ἀδεία* quasi dicas *ἀδειότης*. Itaque דברי-מיר: *redde: utitur sermone scelerato, turpi, iniurio aduersus Deum eiusque filium, honestatis religionisque leges violante, sarcastico, obsceno, oraculis diuinis illudente &c.* Deinde *חרל* seq. infinitiuo c. ל vt Gen. XVIII, 11. notat cessationem et finem eius rei quam infinitiuus indicat: Respondetque in uniuersum arab. *جاء* cuius variae significationes (vt a. *debilem, flaccidum esse*. b. *frustrari*. c. *desitui auxilio, vt Isf. LIII, 4. d. c. VI. desistere e. c. II. relinquere*) nos coniectare faciunt, primam notionem *חרל* esse *τὸ abire*. Abeunt autem vires unde *debilitari*; spes in alterius auxilium posita, vnde *desitui*; *admittas* vnde *intermittere agere*; *res* denique ipsa de qua sermo est, vnde *desinere esse*. Idem docent

Versiones graecae vocabulis: *πάυειν, ἀπέχειν, χολάζειν, κοπάζειν, ἀπολείπειν, ἀφίστασθαι, ἐκλείπειν, ἡσυχάζειν*. etc. Denique *לִּשְׁכַּח* לִּשְׁכַּח־לִּשְׁכַּח debent coniungi vt correlata. Aliqui interpretes disiungunt haec verba ita, vt reddant: *Non sapiunt neque bene agunt*. Verum videor mihi obseruasse, duos infinitiuos quibus *ל* praefixum est, non esse coniungendos, nisi alteri *ו* praefixum sit. vide v. 3. verba *לִּשְׁכַּח - לִּשְׁכַּח*. Ergo *לִּשְׁכַּח־לִּשְׁכַּח* pertinet ad *לִּשְׁכַּח* et *לִּשְׁכַּח־לִּשְׁכַּח* pertinet ad *לִּשְׁכַּח*. Iam *לִּשְׁכַּח* sunt recte facta h. l. idem quod *לִּשְׁכַּח*; et *לִּשְׁכַּח* h. l. simpliciter *nosse*. Symm. *ἀπέχετο τοῦ ἐνωεῖν ἐπραγήσαι*. Alex. *ὅτι ἡβουλήθη συνίεναι τοῦ (τοῦ iterum pro εἰς τὸ.) ἀγαθύναι*.

§. X.

Addit porro Dauides quae sint eorum conamina: *וְיָמֵינוּ יוֹשֵׁב עַל-מַשְׁכָּבוֹ יוֹחֵזֵב עַל-דַּרְךְ לֹא-יִטֵּב רַע לֹא יִמְצֵא*. De vocabulo *וְיָמֵינוּ* iam fatis exposuimus. Notandum vero est de voce *וְיָמֵינוּ*, id non omnino esse, *cogitare sed animo voluere, peccatore versari, deliberare, vel adeo consilia capere*. Iam *וְיָמֵינוּ* effect: *animo voluere scelus, quod est more ebraeorum versari peccatore consilia praua et scelerata, delectari malis consiliis*. Quare *וְיָמֵינוּ* Pl. XXXV, 4. sunt, *qui interitum meum moliantur*. Coeterum veluti in transitu monemus hebr. *וְיָמֵינוּ* respondere omnino arab. *عَسَى* quod est *opinari, sperare*. [Al corani Sur. III, 136. *existimare* ib. v. 175. *imputare, vicem reddere*, ib. v. 199. Interpretes Alexandrini habent hoc loco: *ἀνομίαν διελογίσασθαι*. Vnde intelligis cur *διελογίσασθαι* in N. T. sit *animo voluere* Luc. I, 29. additur etiam *ἐν τῇ καρδίᾳ* c. III, 15. *deliberando et ratiocinando perpendere* Io. XI, 50. et cur *διελογισμοὶ* dicantur *consilia mala* Luc. VI, 18. et alibi passim. — At *עַל-מַשְׁכָּבוֹ* quid est? Noli diu deliberare. More ebraeorum notat *adfiduum studium*. Certe quae maxime cura-

curamus, de iis solemus cogitare nocte, vt nec dormiamus. Redde *sedulo, usque, nunquam non.* cf. Pl. IV, 5. Vnde etiam apud arabes *امر ليلوت* negotium noctis est tale, quod cum magna cura et diligentia suscipitur. — Porro: *הוצב על-דרך* est pr. *sistere se in via*, plerumque habet adiectam notionem constantiae aut pertinaciae, vt sit *persistere*; tropice, *sequi usque rationes, instituta.* Et *טב-לא* est *impium.* Nam *לא* facit verba composita. Respondet *טב τω* graecum [*ἀγαθόν* vel *ἀγαθωσύνη*]. Itaque *דרך-לא-טב* sunt *instituta impia.* Denique *רע לא ימאס* redde: *pronus est ad quaeuis flagitia.* Nam *רע* est proprie vocabulum generis vt *טב*, denotans quicquid est malum, vel *physice* vel *moraliter.* Sensus est: *non repudiat malum* i. e. non facile praetermittit occasionem, si qua offertur ad flagitia. Iam ebraei solent ponere enunciationes negatiuas pro contrariis affirmantibus vt: Pl. V, 5. — Aqu. *κακὸν οὐκ ἀπέθρηψε.* Sym. *κακὸν οὐκ ἀποδομιμάσσει:* cui tamen lectioni praeferrem eam quam Montefalconius ex codice regio affert: *ἀποδομιμάσσει.* Alex. *ὁ προσώχθιστε* Theod. *ὁκ ἀπάσαστο.*

§. XI.

Absoluta hac profanae gentis institutorum morumque descriptione, in sectione carminis secunda ostendit poeta: *virtutes Dei esse omni inuidia omnique maliolorum criminatione maiores.* Eligit autem eas potissimum virtutes, quas et hodie Deistae in primis impugnare deformareque conantur, scilicet, *amorem*, paternum illum, quem Deus in missione filii sui tam egregie demonstrauit; *fidem* et constantiam in seruandis promissionibus, maxime, euangelicis; *Iustitiam*; denique *decretorum excellentiam* et sanctitatem. Primum quidem de Gratia Dei in Christo ita canit: *יהרה בהשמים חסדך.* De vocabulo *חסדך* in vni-

uerfum notamus, id respondere omnino lat. *pietati*. Nam $\pi\eta$ exprimitur a uerfionibus gr. omnibus per *ῥοιος*. Est autem $\pi\eta$ vt *pietas* uocabulum reciprocum, tribuiturque hominibus aduersus Deum piis, et Deo aduersus homines, vbi speciatim exprimi solet voce *χάρις* et *ἔλεος*. De ipsa radice $\pi\eta$ non aequae facile erit iudicare. Narrat Simonis Lex. p. 336. notiones, *miseri cordiae*, *inuidiae*, *turpitudinis*. Ego uero adderem *iustitiae*, tanquam notionem primam. Obseruauit autem, Arabes diuersis, eiusdem tamen soni radicibus, exprimere eas notiones, quas olim simpliciores Ebraei in una radice coniunxerunt. Sic uideo voc: אָמַד dici de *inuidia*, a quo אָמַד $\pi\eta$ notio *inuidendi* tribuitur. Deinde אָמַד dicitur proprie de eo, qui *a iusto deflexit*, *iniquus fuit* et C. IV. per antiphrasin notat, *Iustum et aequum esse, aequaliter distribuere*. Vnde אָמַד de *trutina*, deinde de *iustitia* et in Corano aliquoties de *miseri cordia* dicitur. Iam intelligis, unde notio *turpitudinis* et *malefacti* aequae ac *pietatis* et *miseri cordiae* proficiatur: nempe quia $\pi\eta$ olim dictum est uniuersum de *iusto* et *aequo*. Is autem, qui *pius* est erga Deum et alios, qui praestat ea, quae Deo aliisue debet, ostendit se esse *iustum*. Ex quo simul repetenda est ratio, cur צַדִּיק , צַדִּיקָה , צַדִּיקָה toties de *pietate*, *sanctitate*, *liberalitate*que dicantur. Caeterum $\pi\eta$ h. l. habet singularem significatum. Nimirum quoties sequitur אָמַד vel אָמַד toties denotat eum Dei amorem, quem *gratiam in Iesu Christo* appellamus. Certe אָמַד $\pi\eta$ sunt ea uerba, quibus fides patrum V. T. Christum prospiciens, uti solebat, quorumque vim Ioannes unice ad Christum refert Eu. I, 17. *ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο*, qui est *πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας* v. 14. Sic Ps. XXV, 10. XXVI, 3. Latine optime, ut puto, exprimeres per *summum amorem*. Quis enim

amior maior est eo, qui mouit patrem coelestem, vt filium suum morti daret ad restituendam nobis salutem. Iam בשמים quid sit videamus. Notetur autem in vniuersum haec regula: Ebraei quando aliquam rem *in* nubibus esse, vel *ad* nubes pertingere dicunt, intelligunt rem, quam neque cogitando neque impugnando adsequi possis. Iam facile intelliges בשמים b. l. nihil aliud esse, quam *nubes* vt Pf. XVIII, 10. Etenim id apud arabes etiam solenne est, vt vocabulum سَمَائِيَا et سَمَائِيَا coelum, de nubibus et vniuersim de eo dicatur, quod nos tegit vt: *teſto, umbraculo, pluvia*. Itaque verborum בסוד בשמים sensus est hic: *Summus tuus amor tantus est, vt neque cogitando neque impugnando eum adsequi possint homunciones illi*. De verbo בשמים vide plura exempla Deut. I, 18. IX, 1. vbi *urbes* בצרות בשמים *munita in nubes* sunt vrbes propter munimenta *inexpugnabiles*. Vt mirer, multos interpretes hunc ebraeorum dicendi morem non observasse, dum illud Gen. XI, 4. מגדל וראשו בשמים explicarent proprie, *de turre cuius vertex ad coelum pertingeret*. Rideo, quoties bonos viros de altitudine turris et de consilio, quo commoti eam aedificarunt, disputare audio. Profecto qui vel libauit linguae ebraeae genium, nihil esse nisi *turrem* siue potius *arcem inexpugnabilem*, facile animaduertet. Additur enim ratio: *ne dispergamur*: i. e. ne Iaphitae aut Semitae veniant, qui gentis nostrae sedem expugnare, eius incolas dissipare, et ita nomen gentis delere conentur. Patet enim legenti historia, quae docet haud obscure, Mosen in vndecim commatibus huius capituli XI. prioribus, tantum *ὡς ἐν παροιδῶ* enarrare Origines regni Babylonici, totamque rem pertinere ad solos Chamitas, quorum forte dux et princeps Nimrodus, de regno confirmando, vel Monarchia stabilienda cogitans, huic consilio

lio conuenientissimum putabat, arcem aedificare tantam et adeo munitam, quae perpetua gentis sedes totiusque regni quasi praesidium, et firmamentum esse posset. - Sed redeamus ad Dauidem.

§. XII.

Secundam Iouae virtutem siue, quod magis Theologis placet, secundum Dei *attributum*, his verbis extollit: אֱמִנָה עַד-שְׁחָקִים: de quibus fere nihil est quod moneamus. Notissimum est אֱמִנָה pr. dici de eo, quod *firmum* et *solidum* est, et deinde speciatim de *constantia* Dei in seruandis promissis vsurpari: quod non solum docet graec. ἀληθεα, sed etiam arab. ايمان quod Alcor. Sur. III, 160. de iis dicitur, quorum facta verbis respondent et verba animo; et opponitur ^فكفر *perfidiae*. Caeterum עד-שְׁחָקִים idem valet, quod בהשמים. Nam primum שְׁחָקִים *aethera*, saepissime pro *nubibus* ponuntur, vt Pf. XVIII, 12. Et Alexandrini etiam: ἡ ἀληθεία σου ἕως τῶν νεφελῶν; quamuis Sym. ἡ βεβαιότης σου μέχρι τῶν ἀστέρων. Deinde hic etiam valeret ea regula Lauthi, nuper a viro summo *) commendata; Duorum membrorum alterum alteri respondere, saepeque non aliter differre quam ita vt alterum explicet alterum. Quam legem si cum cautione adhibere didiceris, ea incredibilem tibi in Psalmorum explicatione operam praestabit.

§. XIII.

Iam a constantia ad iustitiam pergit ita: צְרָקָה כְּהַרְרֵי-אֵל. Dici צְרָקָה proprie de ea virtute, qua suum cuique tribuitur, quem fugit? Sed moneamus quaedam in vniuersum de vocabulo צְרָק et צְרָקָה. Mirum est quam multi interpretes inhaereant

*) Vid. Magn. ERNESTI Theol. Bib. vbi recensetur Comment. Venemae in Pf

reant notioni *iustitiae*, vt adeo tam saepe coeco erga praeiudicium obsequio tot loca torqueant et deforment: dum non vident, (coecutiunt autem plerique, qui Versionum graecarum vsum linguarumque orientis analogiam negligunt) צדק proprie dici de eo, qui *pius* est, qui praestat alteri quod vel *amicitia* vel *aequitas* postulat. Hoc sensu δικαιοσύνη inprimis ab Aristotele vsurpatur. Neque צדק natura sua est vocabulum *forense* sed *morale*. Quod primum docet arab. صدق a. *verax*, *ingenuus*, *sincerus* fuit. b. *recte* fecit. c. c. II. cepit quod deberetur Deo. d. c. III. *amicitiam* coluit. e. c. V. *elemosynam largitus est*. Vnde adi. صدق⁵ notat *veracem*, *ingenuum*, *pium*, *perfectum*, vt graec. τέλειος. صدق¹ iustus, صدق² amicitia et صدق³ liberalis, *beneficus*: Deinde etiam vocabula graeca: δικαιοσύνη quod Aquilae Syntmacho et Alexandrinis saepe nihil aliud est, quam *ingenuum*, *innocentem*, *pium* esse: δίκαιος et δικαιοσύνη, quod etiam in N. T. de benignitate, pietate, sanctitate, liberalitate, misericordia et ipsa elemosyna (2 Cor. IX, 9.) vt hebr. צדקה dicitur. Vnde fit, vt צדקה et צדק saepissime per ἔλεον et ἐλεημοσύνη In versione graeca reddantur. Deinde demum ad forum transfertur hebr. צדק cum nominibus inde deriuatis; cf. VORSTII philol. Sacr. P. I. c. II. p. 57. f. Caeterum de verbis: לא כהררי-אן satis constat, exhibere ea notionem *perennitatis* et *firmitatis*: ita vt צדקה כהררי-אן reddere possis ita: *Iustitia tua stat immota* i. e. *firma*, *perennis* est, adeo vt nec ipsa nutare, nec profanorum criminationibus infringi possit. Aquila: δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη ἰχυροῦ. Sic certo Eusebius, Drufius, et aliquot MSS. Sed duo Colbertini vnusque regius, ὡς ὄρη ἰχυρά. Praefero tamen priorem lectionem, quia video Aquilam et reliquos Verff. gr. auctores vocab. אן saepissime per ἰχυρόν reddere, quod Alexandrini inprimis fere semper faciunt. Vocabulum

D

autem

autem מֵא additur non ad significatum augendum, sed cum respectu ad Deum. Puto מֵא הררי esse proprie montes Sion, Moria, reliquique quibus cincta erat Hierosolyma. Fateor enim mihi semper displicuisse sententiam eorum, qui statuunt, nomina Dei habere saepe significationem mere intensiuam. Si scriptura sacra esset liber profanus id forte concederem, quamuis etiam tunc aegre et difficulter. Nam mihi certe exempla similia non occurrunt, ex quibus adpareat, nomina Dei propria in aliis etiam linguis facere superlatiuum.

§. XIV.

Denique decreta diuina ita laudat: משפטך תהום רבה. Sunt vero משפטך יהיה saepissime idem quod דרכי יהיה, nempe rationes, quas Deus sequitur in regendis mortalium fatiis, et in vniuersum decreta: Sic Ier. V, 1. coniunguntur cum voc. דרך vt Rom. XI, 33. Ὡς βάθος -- ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κείμενα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. cf. etiam Matth. XII, 18. vbi κείσθαι eodem sensu quo משפט, dicitur. Alexandrini etiam habent: τὰ κείμενα. Et Montefalc. notat Coislin. ad vocem κείμενα in margine ponere ἀκριβάσματα, προτάγματα: vbi ego hoc Symmacho, illud Aquilae tribuerem. Video enim solum fere Aquilam vti alias voce ἀκριβασμός et ἀκριβάω, et solum fere Sym. voce πρόσταγμα: Notat autem vtraque, *praecepta, rationes, instituta*. Dicit ergo poeta, haec Iouae decreta esse תהום רבה *inexplicabilia*. His verbis plus dicit quam supra per בהשמים. Nam vsque ad *coelum* saltem visu pertingere possumus, sed in *abyssu magna* ne videre quidem quicquam possumus. Ergo ille tropus notat id, quod *cogitando adsequi* nemo potest, hic, quod saepe nec cogitari potest: quod humanae intelligentiae saepe contradictorium, absurdum, incomprehensibile videtur. Relege verba Pauli Rom. XI, 33.

§. XV.

§. XV.

His porro annectit locum de prouidentia, profanis adeo molestum: אדם ובהמה הושיע יהודה *Bruta non minus quam homines Ioua conseruat et tuetur.* Non dubito, hoc *minus quam*, recte a me poni, propter nexum orationis. Antea enim eius prouidentiae Dei mentionem fecerat, quae in ornandis hominibus et imprimis piis continetur. Videtur itaque velle id singulatim profanis opponere, Deum non erga homines tantum beneficum, iustum et admirabilem esse, sed curam eius ad bestias adeo pertinere, neque esse ullam creaturam, quae non clementiae bonitatisque diuinae testis esse possit: vt non opus sit cum Tilio aliisque bonae notae interpretibus ad diluuium respicere. Caeterum vocabulum הושיע proprie ad *tutelam* referri oportere, (docet enim Schultensius in Origg. hebr. earumque vindiciis p. 8. f. 455. f. esse pr. vindicare aliquem qui in angustiis est, inde educere in locum amplum et spatiosum: et sic הושיע expresse תיך ארץ opponitur 1 Sam. II, 1. 2.) deinde in uniuersum prouidentiam diuinam notare, non est quod copiosius doceamus. Pf. CXLV, 9. Videamus potius quam apte repetat Dauides, id quod in tota oratione potissimum erat: מִה יִקְרָךְ ה' אֱלֹהִים. En iterum gratiam in Christo! Hac certe profani maxime offenduntur. Ergo resumit hoc fidei nostrae caput egregium, extollit laudibus, viuoque colore depingit: idque me iussit in versione supplere τὸ *inprimis*. Commemorat autem primum eius excellentiam deinde *vim*, denique *effecta*. EXCELLENTIAM. מִה יִקְרָךְ Alex. ὡς ἐπλύνας τὸ ἔλεος σου quae lectio apud Montefalc. habetur. Sed ἐπλύνας, per errorem irrepsisse videtur: debet legi ἐπλήθυνας. Non procul aberam a coniectura λ positum esse pro τ et verbum πτωω respici, quo exprimunt alias Al. τὸ κρι, spuit. Sym. τὶ τίμιον τὸ ἔλεός σου. Praeterea τὸ κρι illustratur

egregie radice ar. *وقس* *gravis* fuit (certe ex pondere, saepe rerum *pretium* aestimatur) *quietus, modestus, mansuetus* fuit, vt fec. Kri Prou. XVII, 27. c. II. *honorem habuit*, vnde de honore et dignitate regni Esth. I, 4. c. IV. *multo prouentu fuit*, vnde Alexandrini forte *ἐπληθυνας*. C. X. *pinguis, obesus factus* est, vnde de pinguedine victimarum Ef. XXXVII, 20. Atque hinc etiam deriuare posses notionem *pretiosi* aequae ac *rari*, quo sensu occurrit I Sam. III, 1. - V I M. - רבני אדם בצל כנפיך יהסיון - Notum est צל כנפים pertinere ad notionem *imperii, tutelae* vel etiam *principatus* et cuiuscunque *dominii*. Videtur autem hic maxime respici, ad tabernaculum, vbi inter alas Cherubum expansas habitabat ille, qui dicitur כנפי יהוה. Quare esse sub alis diuinis more hebraeorum est, viuere sub imperio theocratico, aut in uniuersum, Dei tutela frui. Pf. XVII, 8. Et הסה h. l. est vitam tranquillam agere et curarum omnium expertem Symmachus eleg. *ἀμεριμανεύσι*. Nam qui potest iure in Deo fiduciam ponere, is tranquillam, curarum expertem, et iucundam viuunt vitam. Est autem haec *vis gratiae Dei* in Iesu Christo, vt, si animus noster eam fideliter accipiat, fiducia in Deum summaque et suauissima spe impleamur. Alex. *ἐλπιδουσι*, EFFECTA. ריון מרשן ביקך ונחל ערניך חשקם: כי עמך מקור מים חיים באיך-נראה אור Notamus primum *רָה* esse idem quod arab. *رَوِي* *potare, potu aquae explere* sitim; vnde *رَوِي* *rigatio, aquae abundans fons*: vide. Iobi c. XXXVII, 11. Itaque *רה* tropice erit: *implere, augere*. Deinde *רָה* duplici ratione adhibetur in significatione tropica. Si ponitur ad nomina vt *praedicatum*, induit notionem *optimi* vt Pf. LXXI, 17. *pinguedo tritici* est *tritimum optimum*; si vt *subiectum*, significat *bona praestantissima, beneficia, delicias*, v. Iob. xxxvi. 16. Iam בית יהוה notat uniuersum *templum* h. l. latius de *ecclesia* dici videtur, quae etiam domus Dei I Tim. III, 15. et speciatim Messiae dicitur,

dicitur, vt Luc. XIX, 46. Intelliguntur itaque bona omnia, in primis spiritualia, quibus fruuntur membra ecclesiae Christi per et propter Christum in hac et futura vita. — Porro: vocabulum רשק redd. vers. gr. omnes: *ποσιεις αυτους*. Atque hoc alterum membrum fere idem continet, quod primum. Nam ערנך sunt eadem bona quae significantur per רשן ערנך, attamen cum connotatione iucunditatis et voluptatis. Certe ערן est proprie locus vbi quis fixam mansionem habet: ab ערן ar. عدن pro mansione fixa cepit regionem, commoratus est; vnde عدن firma et perpetua mansio. Deinde ערן vt etiam שכן assumit notionem commorationis iucundae, tranquillae, a curarum turbis remotae. De qua re tacent Lexica, quoad scio. Sed multa scripturae loca clariora tibi videbuntur ut Pf. XXXVII, 3. et alia eiusmodi, si id ex arabismo notes, שכן dici de vita pacata et tranquilla; vt سكنان Cor. Sur. VII, 161. de *quieta* possessione et inhabitatione Paradisi dicitur, quod etiam valet de ערן: Adeo vt mirer Simonem in Lex. p. 681. solam rad. عدن ad vocabulum ערן referre. Sed videtur vir alioquin eruditissimus deceptus esse a Golio qui a radice عدن quae proprie respondet ערן omiserat notionem *quietis et iucunditatis* in commoratione et mansione. Non enim nego rad. عدن pertinere ad eum locum, vbi eam laudauerat, sed magis commemorari debebat altera. Nam supra iam monui, linguam arabicam, vt abundat litteris et verbis, ita in pluribus radicibus referuat notiones varias vnius radice ebraeae, quod in Commentario meo in Psalmos Dauidis, multis exemplis ostendetur. Tribuendam vero esse ערן ועד et عدن non solum notionem commorationis, sed etiam iucunditatis, et voluptatis id non solum docent vocabula ebraica inde descendencia, sed etiam vocabulum عدن quod toties in Corano de loco *amoenissimo* dicitur, vt Sura XIII, 25 جَنَّاتٌ عدنٌ

ta futura, cuius habitacula horti Eden i. e. amoenissimi dicuntur, et in antecedentibus significantur verbis: לָהֶם לְהֵם עֲמִי אֲדָמָר ebr. להם לָהֶם illis erit proemium domus i. e. *Paradisi*. Sic Sura XL, 9. LV, 65. f. vbi iidem horti nominantur *coelestes* et sic describuntur: in iis erunt duo fontes: copiosis aquis continuo manantes in utroque (horto) poma, palmae, mala punica—in iisdem erunt puellae optimae et formosissimae—oculis amplis, atque egregie nigris etc. Vides cur horti عَدْن appellentur, nempe ab amoenitate et voluptate: quare etiam iidem horti Sur. LVI, 12. dicuntur خِيَابُ الْعَيْمِ hebr. גַּיְמִים נְעִימִים. Vnde intelligis עֵרָן et עֵרָא fere conuenire in notione amoenitatis et iucunditatis.—Sed pergamus ad verba: עֵרָא מִקֵּר מֵיִם חַיִּים Primum quidem ebraei, *id mecum* vel *tecum est*, faepissime tum dicunt, cum id *in mea*, vel *in tua potestate* i. id *penes me* vel *te est*, dicere volunt. cf. אֲתָנִי Pf. XII, 7. Deinde מֵיִם חַיִּים sunt proprie aquae perennes, indefinenter fluentes, viuae. Opponuntur aquis stantibus paludibus etc. quod arabes dicunt: عَيْنَانِ نَضَاحَتَانِ fontes perennes; quasi ebraice diceres עֵינֵי חַיִּים. Notum vero est מֵיִם חַיִּים trop: de felicitate dici vt מֵיִם חַיִּים et מֵיִם מְוֵלָדִים de exitio, et calamitate. Itaque מֵיִם חַיִּים h. l. erit constans et perennis felicitas. Sic Ier. XVII, 13. ipse Deus hoc nomine appellatur cf. Io. IV, 14. VII, 38. Apoc. II, 17, XXI. 6. Sed restat phrasis בְּאֵרֶךְ יָמַי מֵיִם חַיִּים. De vocis מֵיִם חַיִּים significatione tropica in vniuersum sic statuo, notare eam in abstracto *doctrinam*, nempe eam quae doceat vel paret felicitatem, vnde speciatim de doctrina, felicitate, solatio, tutela vsurpatur; in concreto *doctorem*, et pro diuersitate obiecti quod docetur, modo simpl. *doctorem*, modo *autorem suam foremque felicitatis*, modo *solatium*, modo *tutorem* significat: vnde intelligis cur Christus in N. T. *Œus* dicatur et quo sensu. Quare si velis totam phrasis vim exprimere, oratio

oratio sic fluere: Dum tua doctrina fruimur, tua tutela ornatur, tuaeque felicitatis participes reddimur, fumus sapientissimi, inuicti, felices.

§. XVI.

His itaque laudibus peractis, iam ad se suosque transit poetae oratio, in sectione carminis *tertia*. Rogat autem Deum, velit 1) ipsum ornare ea clementia quam antea celebrauerat 2) a profanorum illusionibus iniuriisque immunem praestare 3) ipsos vero, Dauidis scilicet et Dei hostes, in perniciem dare. *Primum* illud ita proponit: משך הסוד לירעך וצדקתך לישראל: Dicitur autem משך pr. de eo, quod *protrahitur* (vbi conferre potes ar. شق non neglecta rad. شق) trop. continuare. Sic dicitur de ira, de clangore buccinae Ios. VI, 8. de gratia Ps. CIX, 12. Ier. XXXI, 3. Deinde ירעך sunt qui Deum, cognoscunt et adeo amant. Notissimum est ירע vt γινώσκων esse *probare, delectari*: et speciatim Deum cognoscere, saepe ebraice dici pro Deum *colere et amare*. Denique צדקה est h. l. beneficentia Sym. ἐλεημοσύνη. Et ישריב sunt *sinceri, ingenui, vere pii*. Alex. ἐν τοῖς εὐθέσι τῆ καρδία vt in N. T. *Alterum* his verbis: (properamus enim ad finem) אל-תבואני רגל גאון Prohibitentis est אל: redde: *cave ne, noli permittere*. Et תבואני vt תבואני dicitur pro לי תבוא vt Gen. XXXV, 8. Fit autem saepissime, quamuis id multi non animaduertant, vt pronomina verbis vel adeo nominibus adponantur, abiecta propositione, cuius rei multa habes exempla in Iobo e. c. C. XVI, 14. C. XXXI, 35. Caeterum phrasis: בא רגל פלני לפלני redd. alter alterum opprimit. Sic etiam יד פלני יד פלני vel פלני על פלני agitare manum super aliquo est alteri nocere studere, vel alterum malis afficere. Nam יד trop. ad *potentiam*, רגל ad *violentiam* referendum est. Denique sic: שם פלני פלני מן רחו ולא יכלו קום Sym. ὅπου πίπτουσιν οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὠθούονται, καὶ οὐ δυνήσονται εἶηαι. Alex. ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ἐξώθησαν, καὶ οὐ

ἐν μὴ δύνανται σῆσαι. Vtrumque bene! Nam שם referendum est communissime ad proxime praecedens h. l. ad נאמר שם *ibi* i. e. dum meum interitum moliuntur, dum superbia eorum mihi exitium parat: siue rebus sic stantibus v. Iob. XXXV. 12. Deinde נלל est *interire* oppos. עמר טעו et קים. Porro: רחו a רחה quod est pr. *prosternere* alterum vel ita *ut cadat* vel *ut longissime amoveatur*, vt arab. *حأ*, *impulit, trussit, proiecit, disiecit*. Denique קים non est *surgere* sed *stare*, gr. *ἵσταναι*. Itaque קים ולא יוכלו קים redde: *ut non possint stare*, i. e. *ut ruere cogantur*.

§. XVII.

Possent certe multa addi his obseruationibus, quae vel ad amplificandum vel ad confirmandum idonea essent. Sed constituimus, huic primo specimini breuitatis commendationem conciliare. Quare nihil est, quod addamus, quam nomina ornatissimorum iuuenum, quos proxime in eandem arenam producemus. Proponet autem FRIDERICVS SALOMONEHRENHAVSS Bischheimensis Lufatus, iuuenis qui mihi non solum studiis pariter ac sanguine coniunctissimus est, sed etiam propter eximium ingenium, animique dotes egregias carissimus: proponet ille libellum, in quo Hymnum Dauidis secundum notis vberioribus illustrabit, facturus periculum, an ea etiam scite, recte atque ordine proponere possit, quae in scholis meis didicit. Excipiet eum iuuenis eruditionis aequae ac pietatis laude mihi notissimus, IOANNES IASPERSON, Flensburgensis, qui Vaticinium Haggaei interpretabitur. Denique prodibit, SAMVEL FRID. VNSELT, Gedanensis, vir egregiae virtutis exactaeque doctrinae, qui in varias doctorum virorum de modo allegandi in N. T. oracula veteris disceptationes inquireret et libellum peculiarem, *de accommodatione orthodoxa eruditorum examini* subiiciet. Fauete Lectores! Obsecro.

01 A 6625

ULB Halle
002 934 191

3

6

SPECIMEN
OBSERVATIONVM PHILOLOGICARVM
AD CARMEN DAVIDIS
TRIGESIMVM SEXTVM

QVOD
AVTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS

D. XVIII. IAN. CIOIOCCCLXVI.

ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET

M. CAROLVS FRIDERICVS BAHRDT

AD AED. DIV. PETR. CATECH.

RESPONDENTE

CAROLO GOTTLIEB GLOECKNERO

ARNSFELDENSIS MISNICO.

LIP S I A E

EX OFFICINA BREITKOPFIA.